

«Gulmajyň» gujury

Category: Ertekiler, Kitapcy, Publisistika, Söhbetdeşlik, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

"Gulmajyň" gujury «GULMAJYŇ» GUJURY

Gulmaç obasynyň gadymydygyny rowaýatlaryň üsti bilen bilse bolýar. Aleksandr Makedonskiý Uşak (Gulmajyň gadymy ady) obasynyň bir kilometr demirgazygynda, Eýrana ýöriş edip barýan mahaly ýük ýazdyrýar. Şol ýeri il-gün «Isgenderiň düşlän ýeri» diýip, häli-şindi ýatlaýar. Nikolaý II döwründe şol ýere stansiýa gurulýar. Isgenderiň ady dakylýar. Gulmaç obasynda gadymy döwürde gazylan käriz ir wagtlardan bäri obany suwluandyrypdyr. Ekin ekilip, bolelin suwarylypdyr. Munuň bir çetini gözümüz bilen gördük. Häzir ol käriz gömlüp, tep-tekiz bolupdyr.

Gadymy obanyň adyny göterýän «Gulmaç» firmasynyň eýesi Düýegurban Mürzäýewi öň birki gezek görüpdim. Biraz gürründeş bolupdym. Obadaşlarymyň Düýegurban barada eden gürrüňlerini ençe gezek eşidipdim. Berilýän gürrüňlere salgylanylyp, «Bendäniň çagasynyň Hydyr atany gören bolmagy ahmal-ow» diýip pikir ederdim.

Türkmen halk ertekilerine salgylansaň, Hydyr ata köplenç ýaňy oylanlykdan saýlananlara görünýär. Şol wagt ynsanyň kalby päk bolýar. Kähalatlarda orta ýaşdakylara-da görnüpdir. Hydyr atany görenler bu hakda hiç wagt dilinden sypdyrmandyrlar. Eger saklanyp bilmejek bolsalar, sadaka berip, syryny mälim eder ekenler. Hydyr atany görenleri halk synlap duýar eken. Maly birden aşa köpeliberse, gapanyna tilki, şagal, möjek, keýik ýaly haýwanlar, gapan gurup ýetişibilse düşse, el uran işi öz-özünden boluberse, şol adam Hydyr atany gören hasaplanypdyr. Olara: «Gum diýip garbany gyzyly bolýar» diýerdiler. Hydyr atany görenlere arkaly diýilýär. Olar öňdengörüji, duýgur bolupdyrlar. Mundan başga-da, ynsanperwerlikde, halalhonlukda, pespällikde, eli açyklykda, rehimdarlykda özüni ile tanadypdyrlar.

Düýegurbany ilkinji gezek Bedew baýramçylygynyň şanyna tutan

toýunyň öňüsyrynda gördüm. Ýöne giňişleýin söhbetdeş bolmak miýesser etmedi. Toý aladasy bilen, köpsanly myhmanlary garşy almakçy bolup, dyz epmäge-de wagt tapmady. Haçan-da bolsa söhbetdeşlik bolmasam, ýüregim ynjaljak däldi. Ýola düşdüm. Bir wagtky obama gidipdir. Ýaşlykda ýaşan obamda ýekesiremedim. Deň-duşlar bilen gezen ýerleriň göz öňüne gelip, sözleri, aýdym-sazlary gulagyňa eşidilip duran ýalydy. Jahan nury güneş naýzasyny zemine urdy. Taňrynyň ýene bir günü ötdi. Düýegurban ekin meýdanyndan geldi. Saglyk-amanlyk alyşdyk. Öýe girdi. Gep başy gök çay diýlişi ýaly, çay başynyň gürrüni başlandy.

Düýegurbanyň gürrüňinden:

– Bary-ýogy dört adam bolup, 1988-nji ýylda «Mebel» kooperatiwiniň başyny çatdyk. Öwünýär-ow diýme, ýörite söhbetdeş bolmaga geleniňiz üçin, hakykatyň hatyrasyna görä, dogrusyny aýtmaly boldy. Gapy, penjire, stend, bufet, dutar ýasamakda özüme göwnüm ýetýärdi. Öňüme ussa geçer öýdemokdym. Ol wagt tagta-tugta tapmak-da kyn däldi. Işe başladyk. Biziň ýasap başlan mebellerimiziň hyrydary barha köpelip başlady. Nyrhy barada gürrüň-de edip durmadylar. Zakaz üstüne zakaz, ýetişip bolanokdy. Göwnüm ýetýän agaç ussalaryna «Bize işe geliň!» diýsem, geň gördüler. Şol wagt birhili garaňky görünýärdi.

Ýaradanyň özi hemaýat berýändir-dä, asla ynamdan gaçmadym. Hiç zatdan çekinmedim. Töwekgel bolmasaň, geň görülyän täze ugruň azaply ak ýol düşmejegini ýüregim syzýardy. Az wagt geçensoň, adam sany artyp başlady. Gurluşyj brigadirlerini düzüp, halka özbaşdak hyzmat edip başladyk. Gurbaty çatsa-da, gujury gaçan garrylara, onki synasy sag bolmadyklara, oňşuk başyna düşen zenanlara içine girip oturybermeli jaýlar gurup başladyk. Harjy aýba-aý artdy.

Tikinçilik sehini açdyk. Ýorgan-düşekleriň daşlary, milli egin-eşikler... zakazlar boýunça zygiderli tikilip başlandy. Maşgalam dynuwsyz işledi. El-aýak uzady. Töleглу awtotransport hyzmatyny ýola goýduk. 20 sany ýük awtomaşyny, suw çekýän maşyn, 12 sany dürli tipdäki traktorlar, kombaynlar, ot ýygýan, üweýän agregatlar oba adamlary üçin hyzmat edip

başlady.

Etrap merkezinde «Nowruz» atly dükan açdyk. Gurluşyk materiallary, haly ýaly ýaşaýyş jaýy üçin ulanylýan harytlary satdyk. Kooperatiwe günde 30 müň manatdan az girdeji girmedi. Hasap-hesibi özüm ýöredýärdim. Il-güne daýanç bermek baş maksadymdy. Maksat ýüregiňden, onki süňňüňden syzyp gaýtsa, gün dogandan gün ýaşara çenli erkiňe goýmaýar. Gijesine etsem-goýsamyň, kelle taryňa mazaly agram salýar. Tutan tutумыň Ýaradanyň emri bilen, durmuşyň egrem-bugram ýollaryny batly söküberse, adama güýç-kuwwat berer ekeni. Süňňüň gamak ýaly ýeňil, höwesiň artyp, maksadyňa ynam döreýär. Girdejiniň ýene bir çeşmesi ene topraga der dökmekdi. Garagum kanalyňyň boýundan ilki 350 gektar ýer berdiler. Ukrainadan kyrk tonna ak bugdaý tohumyny getirdik. «Baý baýyň zyzndan kyrk ýylda, daýhan daýhanyň zyzndan bir ýylda ýeter» diýenleri boldy. Oba adamlaryna elýeterli nyrhdan däne bilen bir hatarda et, süýt-de gerek. Orsuň pulunyň hümmetiniň güýçlüräk wagty, baş müň manatdan 40 sany köşekli düýe aldyk. Şeýle hem kooperativ ýaňy işläp başlan uçurlary 5-6 sany göleli sygyr, müňden gowrak goýun edindik. Mal edinmek kyn däl. Maljanly çopan tapmaly. Onuň hyzmatyny etmeli. Hiç zada zar etmeli däl. Mal ösdürmäniň maýasy şundady. Şeýle-de etdik. Islän çopanlarymyz tapyldy. Olara ýörite yük maşynlar, suw çekýän maşyn berkitdik. Suw bar ýerinde ýaýlym ýok, ýaýlym bar ýerinde suw ýok. Ýaýlym bar ýerine göçüp-gonup ýörler. Ýaýlyma, suwa zar bolanoklar. Çopanlar üçin göçme wagonlarymyz bar. Çopana gulluk etseň, malyň hor boljak gümany ýok. Işgärlerimize aýba-aý mugt huruşlyk dowar berýäris. Wagtal-wagtal sygyrdyr düýe soýup, arzan bahasy bilen et berýäris. Sygyr sagyp, süýt berýäris. Durmuşda toý-tomaşa bolýar. Gapa ýas düşegi ýazylýar. Ine, şonda aňrujy takadasyny tapsaň, her bir kişä eliňi açmaga gezek gelýär. Musulmançylykda haýyr-sahawatyň aňrujy hasaplanýandygyjy bilmeýän ýokdur.

Ekerançylyk, maldarçylyk ýaly kömekçi hojalykdan girýän girdeiji gaznany barha galňadýardy. Eliňi uzadan ýeriňe ýeter ýaly edýär...

Düýegurban ýetim-ýesirlere, mätäçlere berýän kömegi barasynda

dil ýaranok. Bu onuň kiçigöwünlidigini, men-menlikden, gopbamsylykdan, öwünjeňlikden nam-nyşn ýokdugyny aňladýar. Onda-da käbir zadyň anygyna ýeteýin diýen duýgy böwrüme dürttdi durdy.

– Düýegurban, ile-güne kömek etdim diýip, beren zadyňy aýtmagy kyn görjegiňi duýýaryn. Şeýle-de bolsa, soragyma ýarpy-ýalçyrak bolsa-da, birki agyz söz bilen jogap beräýseň, kem-ä görjek däl.

– «Özüni öweniň tanapynyň çüýrükdig-ä» hemmä aýan. Onda-da bolsa, soragyňyza az-kem jogap bereýin. Orsuň pulunyň pul wagty, işe başlan wagtymyz Gyzył Ýarymaý jemgyýetiniň Gazanjyk etrap guramasynyň hasabyna 1500 manat, Nebitdagdaky çagalar öýüne 100 müň manat, Gazanjyk etrabyna tebigy gaz geçirmek üçin etrabyň býužetine 10 müň manat geçirdik. Bu beýleki sowhozlaryň býužete geçiren pulundan iki esse köpdü. Il-güne edilýän oba adamlaryndan sorasaň, gelşikli bolar – diýip, kelläni aşak basdy. Gürrüňi başga ýana sowmalydygyny aňladym.

– Düýegurban, Bedew baýramçylygynyň toýuna gelenimde, öýüň töwereginde, edaraňyzyň howlusynda birnäçe bedewlere gözüm düşdi. Şu barada-da aýdaýsaň?

– Allanyň nazar salan janaweri aýratyn täsin bolýar. Owadanlykda, ýyndamlykda, gylyk-häsiýeti boýunça türkmen bedewine taý geljegi dünýäde bardyr öýdemok. Ýaradanyň türkmen halkyna joşan janawaryny edinmek, söýmek, guwanmak her bir türkmen mahsus bolşy ýaly, meniň kalbymda-da ir oýanyppy. Başdan sekiz sany baýtal alyp, içine belli bedewi höwre goýduk. Hudaý ugruna salsa, köpeliberer ekeni. Häzir firmamyzda 22 at, 12 baýtal bar.

– Hemmesini özüňiz seýisleyärsiňizmi?

– Baş-altysyny özüm seýisleyärim. Galanlarynyň birentegini kim seýisläp saklajak bolsa, şoňa berýäris. Toýda ozup baýrak alsa, ony özüňki hasaplamaly.

– «Äri är edýän-de aýal, gara ýer edýän-de aýal» diýen türkmen nakyly bar. Şu babatda ýürek syryňy dökseňiz?

– Gabatda zat saklaman. Şu çaka çenli elime kakan ýeri yok. Tersine, «Ber, berekediň artar-a» diýýär. Çagany, ylaýta-da, gyzy terbiýelemek ejäniň gerdenine düşýär. Hudaýa şükür,

ýanyoldaşym Bibinyýaz iki gyzy, iki gelni bilen turuwbaşdan hop berip başladylar. Men-ä näme-de bolsa, gijesine ukymy alardym. Bular gije ýaryma çenli tikin-çatyn bilen gidişer oturdylar. Onuň üçin maşgalama döwletbaşy diýesim gelip dur. Ogullarym-da öz kärleri bilen alawer-de-berewer. Dek oturýan ýok. Bu-da bir Hudaýyň berdigidir-dä.

– Düýegurban, hiç bolmanda ogul öýerip toý tutýanlara geçen ýyl beren kömegiňiz barasynda kelan agyz söz aýtsaňyz?

– Toý tutýanlaryň gelip boş gideni ýok. Geçen ýyl 64 adama dört milliona golaý karz pul berdim. Galyň bende takadyny tapsa, alýar-da, berýär-de. Wagtyň köýse-de, puluň-a köýenok. Iru-giç berýärler.

– Ekin meýdanyňyz, ekilen ýerleriňiz hem-de geljekde eksem-goýsamlaryňyz nähili?

– 375 gektar ýere arpa-bugdaý ekip, gowy gögeriş aldyk. Hemme tehnikamyz goşa-goşadan bar. Suw bilen üpjün. 500-lik, 50-80-lik suw nasosymyz kadaly işläp dur. Biziň firmamyzyň düzüminde öz maşgala brigadamyz bar. Onda alty dogan, dört ogul, iki gelin, iki gyzymyz zähmet çekýär. Maşgala brigadamyza 100 gektar ýer berildi. Ol ýeri-de boş goýjak gümanymyz ýok.

Etrabyň merkezinde iki etažly (aşaky gatynda tikinçilik, ýokarsynda halyçylyk sehi) tikin, haly sehleriniň gurluşygyna başladyk. Nesip bolsa, döwletimiziň Garaşsyzlyk baýramyna ýetişdireris, işe başlarys diýen tamamyz bar. Sag-aman işe girişilse, 300 iş orny dörär. Ýene-de obamyzy un bilen üpjün etmek maksady bilen, ýylyň aýagyna çenli un üweýän degirmeni gurup, işe girizmegi maksat edinýäris. Ukrainadan hemme enjamlar alyndy. Şükür Hudaýa, güýjümüz-ä ýetmän duranok. Üç süri goýun, bir süri düýe, bir süri sygrymyz bar.

– Hususyýetçiligi ösdürmekde ussat guramaçy hökmünde azaply ýola düşenlere näme maslahat berip biljek?

– Öňi bilen yhlas, höwes, etjek işiňden başyňy çykarmagy başarmaly. Ýeri oňarsaň almaly. Maly başarsaň almaly, köpeltmeli. Ýaltaçylyk etmeli däl. Tutan işiňe durkuň bilen gyzyklansaň, höwesiň artýar. Göwnüň galkynýar. Ýaltaçylyga ýol bermeýär. «Alkyş bilen är gögär, ýagmyr bilen ýer». Il-günüň alkyşy göwün guşuňy uçurýar. Iň soňunda-da Hudaý tutan

tutumyňy oňuna etsin!

Tatar ÜÝŞMEKOW.

«Türkmenbaşynyň ýoly – Türkmeniň ýoly», 1999 ý. Publisistika